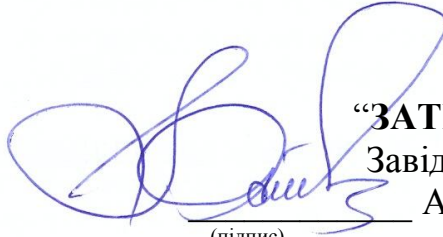

Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т.Г.Шевченка

**Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін
імені О.М. Лазаревського**

Кафедра історії України, археології та краєзнавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач кафедри

А.М. Острянюк

(підпис)

(прізвище та ініціали)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

УКРАЇНОЗНАВСТВО

(назва навчальної дисципліни)

Освітня програма 014 Середня освіта (Історія)

2022 – 2023 навчальний рік

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри історії України, археології та краєзнавства

Протокол № 1 від «31» серпня 2022 року

Розробники: Т. Ф. Дорохіна, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України, археології та краєзнавства Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Мова навчання – українська.

Опис навчальної дисципліни

Курс «Українознавство» вибіркова навчальна дисципліна підготовки бакалаврів, спеціальності: 014 Середня освіта. Історія. Планом навчальним процесу Інституту передбачено викладання дисципліни на третьому курсі навчання бакалаврів, у 5-му семестрі; кількість кредитів – 5.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістовних модулів:

1. Змістовний модуль 1. *Українознавство в освітньому процесі*

- Концепція, структура і завдання навчального курсу «українознавство»

- Історія, етапи розвитку, історіографія і джерела українознавства

2. Змістовний модуль 2. *Зміст та основні напрямки українознавства*

- Етнонаціональний розвиток українського народу. Сучасні етнічні процеси в

Україні

- Україна – природа, екологія

- Україна – мова. Роль мови в пізнанні і творенні України та українства

- Концентр «Україна – культура» в системі українознавства. Процес культуротворення й культурозбереження

- Слово в українській культурі: усна та писемна традиції

- Державотворчий та націєтворчий процеси в Україні

- Проблема становлення національного характеру. Україна – ментальність, доля

- Україна у міжнародних відносинах. Українство у світі

- Досвід та уроки буття українського народу. Історична місія

3. Змістовний модуль 3. *Українознавство і розвиток національної науки, освіти, виховання*

освіти, виховання

- Українознавство в навчально-виховному процесі. Роль та значення українознавства у розвитку духовності, захисту моралі та пропагуванні здорового способу життя громадян України

Основні форми вивчення дисципліни: лекції; практичні заняття, що включають відповіді на теоретичні, підготовка рефератів, доповідей та презентацій, дидактичні ігри, тести; реферативні читання; колоквиум. Заключний контроль – екзамен. Система дидактичного забезпечення – модульно-рейтингова технологія навчання.

Обсяг дисципліни

	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ECTS	3	–
Кількість годин	90	
лекції	24	
практичні / семінарські	18	
самостійна робота студента	48	
консультації	2	
форма контролю: залік	2	

Мета навчальної дисципліни

Українознавство є цілісною й гармонійно та цілеспрямовано скомпонованою системою інтегративних знань про Україну й українство. Воно постає як наука цілісного пізнання (самопізнання), творення й самотворення українського народу та його етнічної території в усьому часопросторовому вимірі. За такого підходу Україна й українство – це органічні складові всесвітньої цивілізації і культури, а українознавство розвивається як системні знання не лише про Україну та українство, а й про світове співтовариство. *Українознавство – це не просто система знань, це й уроки досвіду віків: історичні, державно-політичні, соціально-економічні, етнонаціональні, міждержавні, релігійно-філософські, морально-етичні, культурно-мистецькі тощо; аналіз причин і характеру проблем сучасності; прогноз тенденцій і проектування шляхів майбутнього.* Основним підходом у розгляді українських посутніх явищ є інтегративний підхід як провідна тенденція сучасного наукового пізнання, базовими дослідницькими є системність, комплексність і сумативність, єдність логічного й історичного, національного та загальнолюдського, суспільного й особистісного, теорії та практики, навчання та виховання. Провідне місце в сучасних наукових дослідженнях з українознавства посідає соціогуманітарний пошуковий і методологічний інструментарій. Саме таких підходів і принципів потребує українознавство, адже комплексне міждисциплінарне опрацювання українознавчого матеріалу уможливорює системне бачення українства в минулому та сьогоденні. Отже, **метою** курсу є формування історичної свідомості молоді, в якій поєднуються знання, погляди, уявлення про суспільний розвиток, усвідомлення нею нерозривного зв'язку між минулим і сучасністю, традиціями і досвідом різних поколінь українців, виховання громадянського патріотизму, відповідальності за долю своєї Батьківщини, спонукання до активної наполегливої праці в розбудові і зміцненні держави Україна. **Завданням** «Українознавства» є опанування певним інструментарієм історичної науки, вивчення студентами досвіду історичного минулого народу України, його культури, закономірностей політичних, культурних і соціально-економічних процесів, що відбувалися на її території, формування української нації, проблем і перспектив розвитку української державності, засвоєти ґрунтовні знання про Україну як цілісне та неповторне буттєво-культурне явище з усіма його розмаїтими виявами.

«Українознавство» – це надзвичайно важлива галузь гуманітарних знань, яка орієнтована: на вивчення життя української діаспори за кордоном; на становлення світогляду студентської молоді, зокрема їхнього ставлення до світу на основі українських національних цінностей, на виховання патріота, громадянина української держави, свідомого державотворця, творчої особистості, яка співпрацюватиме зі світом на засадах кооперації, здатної реалізувати своє власне покликання та реалізувати покликання української нації. Найефективнішим засобом такого виховання є розкриття правди історії та буття людей (від роду, племені, етносу до нації) не лише фізичного, а й духовного, соціального та етнонаціонального, державно-політичного й мовно-культурного на засадах правдивої гуманістично-патріотичної науки, науково усвідомленої національної ідеї. Викладачі українознавства мають донести до студентів, а через них – і до учнів усіх типів шкіл України найцінніші надбання науки й виробництва українців

та українства світу, простежувати надскладні процеси формування українства й української нації як вагомого явища розвитку людства, вміти прослідковувати всі етапи формування національної свідомості й національної ідеї українців. Майбутні викладачі українознавчих предметів повинні мати переконання, уміння й навички, які були б непохитними, обґрунтованими, достатніми для того, щоб переконати інших.

Об'єктом українознавства є Україна (країна і держава в усьому історичному часі та соціальному обширі), український етнос й українська нація, народ України як єдине ціле.

Предмет українознавства – цілісне пізнання (самопізнання), творення й самотворення української людини, нації, народу, їхньої етнічної території і держави (України) у всьому часо-просторовому вимірі, дослідження феномену українства, закономірностей, досвіду й уроків його розвитку та прояву в усіх сферах людського буття як цілого, здійснення історичного покликання. **Предмет** українознавства – це український світ у бутті та свідомості в минулому, сучасному та майбутньому; в його онтології, цивілізації і культурі, вірі, філософії та мистецтві; життєвій долі та історичній місії в системі вселюдства.

Статус навчальної дисципліни: вибіркова

Передумови для вивчення дисципліни: вивчення українознавчих дисциплін – історія України, археологія, етнографія України, етнологія України, географія України, культурологія та ін.

Очікувані результати навчання

На основі наукової джерельної бази, всебічного системного вивчення й висвітлення генезису України й українства, самого українознавства як наукової системи студентська молодь має отримати знання та навички: а) виявляти і досліджувати напрями, шляхи, джерела, досвід поколінь та історичні уроки становлення й розвитку української людини від роду до племені, етносу, народу, нації під впливом української природи, мови, держави, культури; б) сприяти аналізу тенденцій, закономірностей, причин та наслідків розв'язання проблем сучасності; в) сформувані питомі риси громадян; г) бути готовою до самостійного життєвого вибору шляху та перспектив майбутнього, пізнання й самопізнання, творення й самотворення особистості, схильної і спроможної бути в гармонії з іншими людьми, довкіллям, власним Я (внутрішнім світом) і поєднувати особисті інтереси з громадськими, національно-державними та загальнолюдськими; д) сприяти виробленню високих суспільних, державних, гуманістичних, духовно-культурних ідеалів, визначенню морально-етичних та естетичних критеріїв і принципів життєдіяльності людей мудрого серця та гуманного розуму (інтелекту), патріотів-професіоналів світового рівня, творців засад громадянського суспільства в національній державі. Перед викладачами курсів ставляться вимоги максимально наближати і систему знань, і методику їх викладання до завдань національно-патріотичного пізнання й самопізнання та виховання.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти (майбутні вчителі) можуть застосовувати набуті знання як у роботі в середніх загальноосвітніх закладах, так і у вищій школі при викладанні українознавчих дисциплін.

Українознавчий методологічний підхід істотно сприяє засвоєнню студентами основних канонів своєї професійної майстерності, а також самоповазі та визначенню свого місця і своєї громадянської позиції, яку має займати кожен громадянин українського суспільства, привчає студентів творчо застосовувати теоретичні та практичні знання у безпосередній професійній діяльності. Після вивчення курсу українознавства студенти повинні **засвоїти** такі принципи положення: українознавство – система наукових інтегративних знань про Україну і українство як єдине ціле; процес пізнання відбувається на засадах двоєдиного методу – шляхом диференціації та інтеграції, аналізу й синтезу знань як в часі, так і в просторі; напрацювання в українці, україністиці і українознавстві є відображенням прояву цього методу на різних етапах процесу пізнання; структурування джерельної бази науки, її осмислення і використання на основі тих самих принципів, за якими розвивається і сама наука; хронологічно-проблемне структурування їх джерел; нові підходи до застосування загальнометодологічних наукових принципів в українознавчих дослідженнях, опрацювання їх методик тощо.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати**: сутність основних проблем історії та сучасного буття народу України; основні закони та етапи розвитку людської спільності; витоки української нації та її місце у загальнолюдських процесах; суспільно-економічні, політичні та культурні процеси історичного розвитку українського народу; історичні події, зародження й розвиток української державності; процеси розбудови сучасної незалежної української держави; діяльність історичних осіб і політичних партій; **вміти**: визначати й обґрунтовувати взаємозалежність стану етнонаціонального, громадянського та державного розвитку українського народу, розвитку українознавства як науки, як методології освітньо-виховного процесу і як окремої навчальної дисципліни; визначати основоположні принципи українознавства як науки і навчальної дисципліни, механізми його взаємодії з галузевими науками у процесі самопізнання й самотворення українського народу; оперувати базовими поняттями і категоріями науки, обґрунтовувати їх роль в подальшому розвитку історії, теорії та методології сучасного українознавства.

Шифр згідно ОПШ	Компетентності
	Загальні компетентності
ЗК 05	Здатність ефективно працювати одноосібно, у складі команди і в мультидисциплінарному оточенні.
ЗК 06	Здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології.
	Фахові компетентності
ФК 01	Здатність до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків.
ФК 09	Здатність орієнтуватися в історичному часі, застосовувати періодизацію як спосіб пізнання історичного процесу, доцільно використовувати категоріально-понятійний апарат і хронологію історичної науки. Здатність розкривати загальну структуру історичної науки на основі взаємозв'язку основних історичних процесів та постатей.

Отже, назва **компетентностей**, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

«Загальнонаукова» компетентність спрямована на вивчення вітчизняної історії, розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства і уміння їх використовувати у професійній діяльності та всебічно аналізувати історичні процеси, події та факти з наукових позицій їх тлумачення;

«Загальнокультурна» компетентність передбачає оволодіння студентами вітчизняною та світовою культурною спадщиною, високою історико-політичною культурою.

«Громадянська» компетентність формується у процесі вивчення усієї множинності поняття «українознавство», проблем і перспектив історичного процесу, проблем міжнаціональних відносин;

«Уміння вчитися» дає можливість студентам після вивчення курсу орієнтуватися в історичних процесах, подіях, фактах, застосовувати здобуті знання для прогнозування суспільних процесів, аналізувати й оцінювати явища політичного розвитку українського суспільства в контексті світової історії, зіставляти історичні процеси з епохами, вміти самостійно опрацьовувати матеріал, працювати з додатковою літературою, першоджерелами і на основі цього формувати, висловлювати та обґрунтовувати власну думку.

Критерії оцінювання результатів навчання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проєкту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	денна форма			
	разом	у тому числі		
л		с	с.р.	
1	2	3	4	7
Модуль 1				
Змістовий модуль 1. Українознавство в освітньому процесі				
Тема 1. Концепція, структура і завдання навчального курсу «українознавство»	3	2		1

Тема 2. Історія, етапи розвитку, історіографія і джерела українознавства	9	2	2	2+3=5
Разом за змістовим модулем 1	12	4	2	3+3=6
Змістовий модуль 2. Зміст та основні напрямки українознавства				
Тема 3. Етнонаціональний розвиток Українського народу. Сучасні етнічні процеси в Україні	9	2	2	2+3=5
Тема 4. Україна – природа, екологія	9	2	2	2+3=5
Тема 5. Україна – мова. Роль мови в пізнанні і творенні України та українства	9	2	2	2+3=5
Тема 6. Концентр «Україна – культура» в системі українознавства. Процес українського культуротворення й культурозбереження	9	2	2	2+3=5
Тема 7. Слово в українській культурі: усна та писемна традиції	4	2	-	2
Тема 8. Державотворчий та націєтворчий процеси в Україні	9	2	2	2+3=5
Тема 9. Проблема становлення національного характеру. Україна – ментальність, доля	7	2	2	3
Тема 10. Україна у міжнародних відносинах. Українство у світі	4	2	-	2
Тема 11. Досвід та уроки буття українського народу. Історична місія	9	2	2	2+3=5
Разом за змістовим модулем 2	69	18	14	16+21=37
Змістовий модуль 3. Українознавство і розвиток національної науки, освіти та виховання				

Тема 12. Українознавство в навчально-виховному процесі. Роль та значення українознавства у розвитку духовності, захисту моралі та пропагуванні здорового способу життя громадян України	9	2	2	2+3=5
Разом за змістовний модуль 3	9	2	2	2+3=5
Усього годин	90	24	18	21+27=48

Змістовий модуль 1. Українознавство в освітньому процесі

Тема 1. Концепція, структура і завдання навчального курсу «українознавство»

План

1. Об'єктивна зумовленість українознавства як системи знань про Україну та українство. Концепція українознавства.
2. Теоретико-методологічні засади українознавства як науки і навчальної дисципліни. Об'єкт і предмет українознавства.
3. Структура та функції курсу українознавства. Взаємозв'язок українознавства з іншими навчальними дисциплінами.
4. Місце і роль українознавства в розвитку національної освіти та виховання. Викладання українознавства у ВНЗ України.

Тема 2. Історія, етапи розвитку, історіографія і джерела українознавства

План

1. Накопичення знань про Україну й українців. Джерельна база українознавства.
2. Історіографія українознавства як визначальний чинник систематизації і осмислення знань, становлення науки українознавства.
3. Основні етапи розвитку українознавства – вітчизняного й зарубіжного. Специфічні особливості і принципи.
 - 3.1. Найдавніші відомості про Україну, її територію і людність.
 - 3.2. Козацько-гетьманська доба в системі українознавства.
 - 3.3. Формування українознавчої науки в ХІХ ст.
 - 3.4. Українознавство в ХХ ст.
 - 3.5. Українознавство за кордоном.
 - 3.6. Українознавство в період розбудови української держави.
4. Інституювання українознавства (наукові товариства, дослідницькі центри, університети, інститути, наукові видання, форуми).

Змістовий модуль 2. Зміст та основні напрямки українознавства

Тема 3. Етнонаціональний розвиток українського народу. Сучасні етнічні процеси в Україні

План

1. Зміст основних понять. Основні терміни та дефініції етнічної історії людства.
2. Наукові теорії, концепції етногенезу в українознавстві. Визначальні чинники формування етносу.
3. Еволюція етносу в націю. Чинники, що формують нації. Співвідношення етнічного і національного.
4. Етнодемографічний розвиток української нації у ХХ – на початку ХХІ ст.
5. Етнічна специфіка України. Міжетнічні взаємини в Україні.
6. Проблеми та перспективи розвитку українського етносу в Україні і зарубіжних країнах.

Тема 4. Україна – природа, екологія

План

1. Природно-кліматична та геокультурна характеристика України.
2. Етногенез і біосфера. Обумовленість меж розселення українського етносу межами екосистем.
3. Географічне середовище як гармонізуючий чинник суспільного буття українського народу. Природа і доля народу.
4. Взаємодія природи і суспільства, її закономірності. НТП і природа. Природа і екологія.
5. Українознавство та екологічна політика: уроки історії, засади формування, можливості реалізації.
6. Сучасна екологічна ситуація та головні екогеографічні проблеми в Україні.

Тема 5. Україна – мова. Роль мови в пізнанні і творенні України та українства

План

1. Гіпотези про походження і розвиток української мови. Формування української етномовної території.
2. Походження письма. Виникнення писемності у східних слов'ян.
3. Становлення української літературної мови. Поняття про літературну мову та мовну норму.
4. Дослідження проблем українського мовознавства. Хронологічні періоди в розвитку художньої словесності в діаспорі.
5. Випробування української мови у різні історичні часи.
6. Українська мова як базова основа національної ідентичності. Державна мовна політика України.

Тема 6. Концентр «Україна – культура» в системі українознавства. Процес культуротворення й культурозбереження

План

1. Теоретико-методологічні та практичні проблеми при висвітленні питання «Україна – культура». Основні концепції та теорії культури.

2. Культура, її етнічні та національні прояви.
 3. Матеріальна і гуманітарно-духовна культура українців. Складники і чинники формування української національної культури.
 4. Мова, як феномен культури.
 5. Традиційна та сучасна культура України.
 6. Проблеми культурної та національної ідентичності в умовах глобалізації.
- Основні тенденції сучасного розвитку культури України.

Тема 7. Слово в українській культурі: усна та писемна традиції (Реферативні читання)

Теми доповідей та рефератів

Вступне слово викладача: «Теоретико-методологічні проблеми осмислення української літератури в системі українознавства».

Доповідь: «Українська словесна творчість: образи, ідеї, архетипи, символи. Розкриття значення словесності для повноти знань про Україну й українство».

Доповідь: «Література як засіб самовисвітлення, самовираження, самозбереження національної ідентичності українства. Художня словесність крізь призму національних чинників».

Доповідь: «Українська література як вияв національного єднання».

Доповідь: «Універсалістська місія української художньої словесності. Словесність як категорія національного».

Реферат: «Краса рідного слова. Влучність і образність української мови у передачі відчуття та розуміння світу у його багатоманітних проявах».

Реферат: «Етапи становлення і розвитку українського письменства: прадавнє, давнє, нове й новітнє».

Реферат: «Билини київського циклу, літописні оповіді, легенди тощо. «Руська правда», «Повчання дітям», «Слово о полку Ігоревім», українські думи та історичні пісні»

Реферат: «Казки, міфи, твори календарно-обрядового кола, байки як джерела виявлення особливостей ментальності та архетипів українського народу».

Реферат: «Народна мудрість про родинні та родові цінності. Притчі як зібрання народної мудрості»

Реферат: «Колискові, забавлянки, потішки, лічилки, мирилки, ігри та інше як результат творчості народу, як запорука здоров'я (психічного, фізичного тощо), існування української нації в майбутньому»

Реферат: «Мрії українців про майбутнє. Відображення у фольклорі та творах українських фантастів»

Реферат: «Риторика як мистецтво красномовства, що поєднує мислення та почування. Києво-Могилянська академія та українська риторична школа. Ф. Прокопович і його праця «Про риторичне мистецтво».

Реферат: «Книга та книгодрукування в українській культурі».

Реферат: «Освіта, наука, просвітництво – форми та течії українського національного й культурного збагачення, пробудження, самопізнання та самореалізації».

Тема 8. Державотворчий та націєтворчий процеси в Україні

План

1. Національна ідея. Нація. Націоналізм.
2. Політико-географічні аспекти формування в Україні національної ідеї та політичної нації.
3. Націоналістичний рух в Україні. Творці і провідники національної ідеї.
4. Типологізація української етнополітичної думки.
5. Українська державність: витоки, утвердження української державності. Причини і уроки її перервності.
6. Державне самоутвердження України та державотворчі процеси в умовах незалежності. Державна символіка України.

Тема 9. Проблема становлення національного характеру. Україна – ментальність, доля

План

1. Поняття національного характеру. Дослідження національного характеру та психічного складу нації. Детермінанти, які зумовили формування окремих компонентів психічного складу українців.
2. Поняття ментального в українознавчих дослідженнях. Національне як вираз ментального.
3. Основні властивості українського менталітету. Межі застосування поняття ментального.
4. Роль характеру в долі людини і нації. Проблема волі.

Тема 10. Україна у міжнародних відносинах. Українство у світі

План

1. Географічне та геополітичне розташування України у світі. Ключові геополітичні образи України.
2. Геополітичні доктрини та концепції українських вчених і політиків.
3. Україна як суб'єкт міжнародних відносин та геополітичних процесів: історико-культурний та теоретико-методологічний аспект. Зовнішньополітичний курс незалежної України.
4. Ініціативи України на світовій арені. Дипломатичні місії, участь України в ООН, ЮНЕСКО, у миротворчих акціях тощо.
5. Місце і роль закордонних українців у формуванні зовнішньополітичного іміджу України. Українські емігранти у відстоюванні й поширенні українського у світі.
6. Українська діаспора: шляхи збереження національної ідентичності українців за кордоном. Діяльність українознавчих центрів у діаспорі.

Тема 11. Досвід та уроки буття українського народу. Історична місія

План

1. Досвід та уроки буття українського народу в системі українознавства.
2. Геополітична парадигма україноцентризму.
3. Українська перспектива. Основні принципи сталого розвитку.
4. Україна – історична місія. Геополітика та геостратегія – складова частина українознавства.

Змістовий модуль 3. Українознавство і розвиток національної науки, освіти, виховання

Тема 12. Українознавство в навчально-виховному процесі. Роль та значення українознавства у розвитку духовності, захисту моралі та пропагуванні здорового способу життя громадян України

План

1. Українознавство як окремий предмет: інтегруюча методологія системи виховання і навчальних дисциплін.
2. Національно-патриотичне виховання молоді через українознавчі дисципліни. Українознавство в системі позаурочної роботи.
3. Українознавчі дисципліни у змісті навчально-виховного процесу ВНЗ педагогічного спрямування.
4. Проблеми національного виховання в контексті глобалізації.

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Змістовий модуль 1. Українознавство в освітньому процесі	2
1	Концепція, джерела та історіографія українознавства	2
	Змістовий модуль 2. Зміст та основні напрямки українознавства	14
2	Походження українського етносу. Етнічний склад населення території України в різні історичні періоди	2
3	Україна – природа, екологія	2
4	Мова як духовний чинник формування українського світу. Доля мови – доля народу	2
5	Національна культура в системі українознавства	2
6	Державотворчі процеси на українських землях. Україна – нація, держава	2
7	Менталітет українського народу	2
8	Українська перспектива	2
	Змістовий модуль 3. Українознавство і розвиток національної науки, освіти та виховання	
9	Українознавство в навчально-виховному процесі	2
	Усього	18

Самостійна робота студентів

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Змістовий модуль 1. Українознавство в освітньому процесі	3
1	Українознавча наука в освітньому процесі.	

2	Стан та напрямки розвитку сучасного українознавства.	
3	Українознавство як важлива компонента ідеології сучасної освіти.	
4	Від крає-, країно-, народо-, суспільствознавства до українознавства.	
5	Пам'ятки матеріальної та духовної культури українського народу: «Велесова книга»; Київський та Галицько-Волинський літописи; Густинський літопис; козацькі літописи: Самовидця, Величка, Грабянки; «Слово про Закон, Благодать та Істину» Іларіона, «Правда» Ярослава Мудрого, «Слово о полку Ігоревім», «Поучення дітям» Володимира Мономаха; «Літопис Руський», «Історія Русів», «Історія України-Руси» М.Грушевського, «Книга буття українського народу» М.Костомарова; публікації НТШ; Конституція Пилипа Орлика; Конституція УНР 1918р.; Акт 30 червня 1941р. IV Універсал Центральної Ради; Державність у радянському Союзі; Державотворчі акти сучасної України.	
6	«Енциклопедія українознавства» – фундаментальна праця з україністики, створена під егідою НТШ у Європі. Єфремов С. О. «Українознавство: Показчик потрібнішої до самоосвіти літератури»	
7	Центри українознавчих досліджень в Україні та діаспорі.	
	Модуль II. Зміст та основні напрямки українознавства	16
8	Довкілля, спосіб життєдіяльності як визначальні чинники етногенезу українців.	
9	Первісні етнокультурні спільноти на території України.	
10	Найменування України та українців.	
11	Етногенез і біосфера. Концепції формування етносів на стику ландшафтів та в їх межах. Обумовленість меж розселення українського етносу межами екосистеми.	
12	Роль природи у формуванні людини та нації.	
13	Етнокультурна різноманітність України. Історико-етнографічні райони та роль природних чинників у їх формуванні.	
14	Цілісність України як геополітичної реальності та вплив її на ментальність українського народу. Взаємопроникнення природного та національного.	

15	Мова як засіб збереження інформації про природу та спілкування з нею. Українська мова як вияв творчої сили природи.	
16	Розвиток екологічної культури як запобіжний чинник виникнення екологічної кризи в Україні.	
17	Мова й формування національної картини. Мова, культура, мистецтво, мова в державотворенні та національній ідентифікації тощо. Завдання мови в різних ділянках суспільного життя.	
18	Дослідження національної свідомості та самосвідомості у вітчизняній та зарубіжній націології та історіографії.	
19	Державотворчі концепції Д. Донцова, М. Грушевського, В. Винниченка, В. Липинського, С. Коновальця, С. Бандери, В. Мельника, І. Багряного, Ю. Бойка-Блохіна, Є. Маланюка, Я. Стецька.	
20	Проблема формування української політичної еліти.	
21	Особливості формування етнічних образів українців.	
22	Українська національна свідомість. Структура та особливості функціонування національної свідомості.	
23	Соціопсихічні риси українського характеру.	
24	Прояви українського менталітету в національній культурі. Український менталітет і міжетнічні взаємини.	
25	Українська культура як світовий феномен: тяглисть, синкретизм, універсалізм.	
26	Загальнолюдські культурні цінності, їх співвідношення з поняттям «національна культура».	
27	Менталітет українського народу.	
28	Україна на геополітичній карті світу. Перспективи її розвитку: місце, роль, орієнтація, місія у світі.	
29	Школи українознавства у зарубіжних країнах.	
30	Українське суспільство: особливості формування та уроки розвитку.	
31	Україна на межі ХХ–ХХІ ст. як повноправний суб'єкт співпраці народів в світовому цивілізаційному розвитку.	
32	Вивчення досвіду та уроків буття в основних концентрах українознавства і сферах їх прояву.	
	Модуль III. Українознавство і розвиток національної науки, освіти, виховання	2
33	Національна наука, освіта, виховання як об'єкт дослідження і визначальні напрямки дії.	

34	Освіта, виховання як засіб боротьби проти ідеологічної експансії, захисту віри і незалежності українців.	
35	Родина, школа, суспільство і українознавчі цінності.	
36	Світочі українознавства.	
	Разом: питання зміст. модулів; семінар. заняття	21+27=48

Індивідуальні завдання

(Орієнтовна тематика рефератів, доповідей та презентацій)

1. Концепція українознавства: історична ретроспекція та сучасний стан розробки.
2. Становлення українознавства як наукової системи знань: історичний досвід та проблеми сучасного розвитку.
3. Українознавство як методологія розвитку науки, освіти, виховання, державотворення в Україні.
4. Етнонаціональний розвиток українців і українознавства.
5. Історіографія українознавства як засіб систематизації і вивчення досвіду та уроків буття українського народу.
6. Українознавство як наукова система знань: взаємодія з іншими науками.
7. Українознавство як навчальна дисципліна: наукові засади та досвід впровадження в систему освіти.
8. Історичні уроки Трипільської цивілізації.
9. Історичний досвід кіммерійців, скіфів, сарматів, антів (духовні, матеріальні та військові традиції).
10. Історичний досвід слов'янських племен.
11. Українське військове мистецтво в покняжу добу.
12. Роль літописів у розвитку українознавства.
13. Центри українознавчих досліджень в Україні та діаспорі.
14. Пам'ятки матеріальної та духовної культури княжої доби як українознавче джерело.
15. Взаємозалежність і взаємовплив державотворчих процесів в Україні і розвитку українознавства.
16. Етнічні процеси в Київській Русі та Галицько-Волинському князівстві.
17. Етнічні процеси в Київській Русі: гіпотези, теорії, реальність.
18. Галицько-Волинське королівство – етнічна держава Українців.
19. Етнонаціональна консолідація українців у процесі боротьби за свою соціально-політичну та національну незалежність (друга половина XVI – перша половина XVIII ст.)
20. Етнонаціональні процеси в Україні за умов бездержавності (кінець XVIII–XIX ст.).
21. Зміцнення української політичної нації у процесі національно-демократичної революції 1917–1920 рр.
22. Національна демократія, націоналізм і націонал-комунізм у націогенезі українців.
23. Процеси денационалізації в Україні за умов тоталітаризму.

24. Національно-визвольний рух в умовах спроби лібералізації політичного режиму (друга половина 50-х – перша половина 80-х рр. ХХ ст.)
25. Етнонаціональні процеси в Україні на зламі 80–90-х років ХХ ст.
26. Українська природа, людність, екологія: взаємовпливи і взаємодія у процесі розвитку.
27. Поетичне, образно-символічне осягнення природи українською людиною.
28. Унікальність української природи.
29. Природа України як визначальний чинник формування та розвитку українського етносу.
30. Проблеми відновлення та гармонізації етнекологічної цілісності України.
31. Українська мова як засіб України і українства.
32. Походження та давність української мови.
33. Мовний образ світу українців. Мова як відображення долі України.
34. Державний статус української мови.
35. Походження козацтва.
36. Українська козацька держава.
37. Радянська державність України: міфи і реальність.
38. Національна культура: проблеми теорії і методології, їх значення в системі українознавства.
39. Витоки української культури і проблема тяглості культурної традиції.
40. Національна культура в процесах етно-, націо-, державотворення.
41. Українська барокова культура у світовому контексті.
42. Українське просвітництво в контексті націокультурного відродження ХІХ–ХХ ст.
43. Національна еліта як культурний феномен: специфіка українських реалій.
44. Українська культура в умовах нової соціальної реальності (кінець ХХ–поч. ХХІ ст.).
45. Значення творчості Г. Сковороди, І. Котляревського для відродження національної свідомості українців.
46. Україна і українці в поетичній творчості Т. Шевченка.
47. Ідея національного відродження в літературі 20-30-х рр. ХХ ст.
48. Фольклор у системі українознавства.
49. Українська словесність як синтез фольклору і писемності літератури.
50. Правова культура українців: історичні традиції та сучасні виміри.
51. Українська національна культура як світовий феномен.
52. Універсалістська місія української художньої словесності. Українська художня словесність як джерело знань про Україну і українство.
53. Українська національна свідомість.
54. Структура національної свідомості. Шляхи розв'язання суперечностей між елітарною та масовою національною свідомістю.
55. Роль і значення князів Святослава, Володимира, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха, Данила Галицького для державності України.
56. Видатні постаті України: Петро Сагайдачний, Петро Дорошенко, Іван Богун, Богдан Хмельницький, Іван Мазепа, Пилип Орлик та інші.
57. Україна у складі Московського царства та Російської імперії (1654–1917 рр.): основні проблеми та історичні уроки.

58. Становлення української державності (ЗУНР, УНР 1917–1921 рр.) та сприйняття світом державотворчих процесів в Україні.

59. Роль М. Грушевського, П. Скоропадського, В. Винниченка, С. Петлюри в творенні держави Україна.

60. Україна та світове українство.

61. Релігія і розвиток української самосвідомості, етики, культури.

62. Роль Науково-дослідного інституту українознавства МОН України в розвитку українознавчої теорії та практики.

63. Провідні зарубіжні центри українознавства.

Методи навчання

Класифікація методів навчання за джерелами знань: словесні – лекція, розповідь, пояснення, бесіда, дискусія; наочні – ілюстрація, демонстрація, спостереження; практичні – практична робота, вправи (письмові, творчі).

Методи навчання за логікою викладу навчального матеріалу: індуктивний, дедуктивний, традуктивний.

Методи навчання за рівнем пізнавальної активності: пояснювально-ілюстративний метод навчання; репродуктивний метод навчання; метод проблемного викладу матеріалу; частково-пошуковий методу; дослідницький метод навчання.

Класифікація методів навчання за рівнем самостійної розумової діяльності: аналіз, синтез, проблемний, частково-пошуковий, дослідницький.

Методи контролю

Важливою складовою навчального процесу є контроль і педагогічне оцінювання. Залежно від дидактичної мети використовуються різні види контролю:

– вхідний, що ставить за мету виявити базовий рівень підготовки студентів за дисциплінами, що є основою курсу українознавства (тестування, співбесіда, опитування);

– поточний, що здійснюється з метою перевірки рівня знань студентів етапів первинного засвоєння навчального матеріалу (семінарські заняття, тестування, самостійна робота, індивідуальні завдання);

– проміжний, що оцінює знання, уміння і навички студентів за результатами вивчення окремих навчальних модулів (тести, колоквиум);

– підсумковий, проводиться з метою оцінювання рівня засвоєння студентами навчального матеріалу в кінці семестру (екзамен).

Засоби діагностики успішності та якості навчання:

- практичні заняття
- самостійна робота студентів
- виконання індивідуальних завдань (реферати, доповіді, презентації, виступи на наукових заходах, есе)

- МКР

- ЗАЛК

Розподіл балів

Поточне тестування та самостійна робота													Сума
Види навчальної роботи	Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2									Змістовий модуль 3	100
	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	
Лекції	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12
Практичні	-	5	5	5	5	5	-	5	5	5		5	45
Індивід. робота												10	
СРС	6		10									4	20
МКР	5		8										13

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Методичне забезпечення

1. Навчальна програма дисципліни.
2. Робоча навчальна програма дисципліни.
3. Силабус з курсу.
4. Тематичні плани лекційних і практичних занять.
5. Конспект лекцій з дисципліни.
6. Навчальні посібники з дисципліни.
7. Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять.
8. Перелік питань до колоквиуму, екзамену.
9. Перелік питань для самостійної роботи студентів. Методичні рекомендації та побажання, що забезпечують самостійну роботу студентів.

Рекомендована література

1. Антонович Д. Українська культура. Мюнхен : Український технічно-господарський інститут, 1983. 517 с.
2. Багрянний І. Національна ідея та націоналізм. *Сучасність*. 1992. № 4. С. 79–90.
3. Бадзьо Ю. Національна ідея і національне питання. К. : Смолоскип, 2000. 52 с.
4. Балушок В. Етногенез українців. *Народна творчість та етнографія*. К., 2002. № 1–2. С. 26–34.
5. Балушок В. Деякі проблемні моменти етногенезу українців та його завершальний етап. *Народна творчість та етнографія*. К., 2005. № 6. С. 55–64.
6. Баран В. Д. Етногенетичні процеси на території України в другій половині I тис. н.е. *Етногенез та рання історія слов'ян*: Нові наукові концепції на зламі тисячоліть. Львів, 2001.
7. Баран В. Д., Баран Я. В. Історичні витоки українського народу. К. : Генеза, 2005. 208 с.
8. Баран В. Д., Козак Д. М., Терпиловський О. М. Походження слов'ян. К. : Наукова думка, 1991. 144 с.
9. Баранівський В. Ф. Філософсько-методологічні засади українознавства. *Зб. наук. праць НДІУ*. К., 2004. Т. II. С. 25–31.

10. Бевз Т.А. Українська державність: ідеологія, політика, практика. (Система народознавства у теоретичних концепціях Н. Григорієва). К. : ІПіЕНД, 2004, 247 с.
11. Белінський А. Народ. Нація, держава. *Віче*. 1994. №9. С. 74–90.
12. Бичко І. В. Українознавство (точка зору). *Мала енциклопедія етнодержавознавства*. К. : Генеза, 1996. С. 145.
13. Бойко Ю. Шлях нації (Філософ.-світоглядні засади укр. націоналізму). Париж-Київ-Львів: Українське слово, 1992. 126 с.
14. Борисенко В. К. Правда про поліетнічність України. *Зб. наук. праць НДІУ*. К. : Фоліант, 2006. Т. XI. С. 508–515.
15. Борисенко В. К. Провідна роль українознавства у створенні концепції національної культури в Україні. *Зб. наук. праць НДІУ*. Т. XVI. К., 2007. С. 317–328.
16. Бромлей Ю. В. Очерки теории этноса. М. : Наука, 1983. 412 с.
17. Буяшенко В. В. Національна самосвідомість українців: проблема самоідентифікації. *Зб. наук. праць НДІУ*. К., 2005. Т. IV. С. 144–151.
18. Вівчарик М. Національна ідея в контексті розбудови незалежної держави. *Розбудова держави*. 1993. № 11. С. 59.
19. Вишневецький О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. Львів : Львів. обл. наук-метод. ін.-т освіти, 1996. 238 с.
20. Гавриленко О. П. Екогеографія України: Навчальний посібник. К. : Знання, 2008. 648 с.
21. Гомотюк О. Є. Проблеми української державності у сфері українознавства (до історіографії питання). *Зб. наук. праць НДІУ*. К., 2004. Т. II. С. 417–427.
22. Горбань Т. Ю. Українознавчі дослідження в системі наукових закладів України. 1918–1928 рр. *Зб. наук. праць НДІУ*. К., 2005. Т. VI. С. 426–439.
23. Горенко-Баранівська Л. І. Культура як українознавство. К. : МЕФ, 2003. 156 с.
24. Горенко Л. І. Культурологія як феномен українознавства. *Зб. наук. праць НДІУ*. К. : Українське агентство інформації та друку «Рада», 2009. Т. XXIV. С. 137–150.
25. Горський В. Історія української філософії: Курс лекції: навч. посіб. для студ. Вузів. К. : Наук. думка. 1997. 286 с.
26. Грабовський І. М. Ментальність. Особистість. Екологія. К. : Київське братство, 1997. 40 с.
27. Грушевський М. С. Звідки пішло українство і до чого воно йде. К. : [б.в.], 1917. 16 с.
28. Грушевський М. Розвиток українознавчих досліджень та вияви в них основних питань українознавства // *Український історик*. Т. 27. Число 1–4 (104–107). 1990.
29. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. К. : «Знання», 1991. 240 с.
30. Дашкевич Я. Українознавство, україністика, україніка. Еволюція понять та їх майбутнє. *Другий міжнародний конгрес україністів. Історіографія українознавства*. Львів, 1993. С. 3–8.

31. Дністрянський М. С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики. Монографія. Львів : Літопис; Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 490 с.
32. Донцов Д. Історія розвитку української національної ідеї. К. : Знання, 1991. 48 с.
33. Донцов Д. Націоналізм: 3-тє вид. Лондон : Укр. вид. спілка, 1966. 363 с.
34. Енциклопедія етнокультурознавства. Понятійно-термінологічний інструментарій, концептуальні підходи / Ю. І. Римаренко, В. Г. Чернець та ін. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Державна академія керівних кадрів культури і мистецтва. К., 2001.
35. Енциклопедія українознавства: Заг. част. В 3-х т. Словникова част. в 11 томах / гол. ред. В. Кубійович. Репринтне вид. слов. частини. Львів, 1993; заг. част. К., 1995.
36. Євтух В., Трощинський В., Попок А. Закордонне українство. К. : ВІК, 2005. 308 с.
37. Єрмоленко С. Я. Мова і українознавчий світогляд. К. : НДІУ, 2007. 444 с.
38. Єрмоленко С. Я. Українська мова у просторі національної культури // Літературна мова у просторі національної культури / відповід. ред. Л. І. Шевченко. К. : ВПЦ «Київський ун-т», 2004. С. 6–34.
39. Єфремов С. Історія українського письменства. К. : «Femina», 1995. 688 с.
40. Єфремов С. Українознавство: покажчик потрібнішої для самоосвіти літератури. К. : Друкарня Всеукраїнського кооперативного видавництва, 1920. 64 с.
41. Залізник Л. Походження українського народу. К. : Бібл. українця, 1996. 80 с.
42. Железняк Н. М. Національна ментальність – визначальний етнічний чинник формування громадянина України. *Зб. наук. праць НДІУ*. К., 2004. Т. III. С. 440–446.
43. Ідзьо В. С. Українська держава в IX–XII століттях. Львів : СПОЛОМ, 2004. 416 с.
44. Ідзьо В. С. Галицька держава – процеси етнотворення і становлення (III– XII ст.). Львів: Камула, 2005. 352 с.
45. Історія українознавства: Навчальний посібник / За гол. ред. П. П. Кононенка. К. : «Академвидав», 2011. 512 с.
46. Історія української культури / За загл. ред. І. Крип'якевича. К. : Либідь, 1994. 656 с.
47. Калакура Я. С. Історичні засади українознавства. К. : НДІУ, 2007. 381 с.
48. Калакура Я. С. Методологічний інструментарій українознавця. *Зб. наук. праць НДІУ*. Том 1. К., 2003. С. 174–182.
49. Касьянов Г. Теорія нації та націоналізму: Монографія. К. : Либідь, 1999. 352 с.
50. Кононенко П. П. Концепція національної система освіти. *Українознавство: Концепції, програми, документи.*, 1995. С. 29–42.
51. Кононенко П. П. Українознавство: Підручник для ВНЗ. К. : Міленіум, 2006. 872 с.
52. Кононенко П. П., Сніжко В. В., Кононенко М. П. Україна: природа, людина, екологія. К. : Міленіум, 2005. 98 с.
53. Кононенко П. П. Український етнос: генеза і перспективи: історичний нарис. Обухів : Гнип, 2003. 519 с.

54. Кононенко П. П., Кононенко Т. П. Українознавство – наука любові, етики, життєтворчості. *Зб. наук. праць НДІУ МОН України*. Том 1. К., 2003. С. 72–96.
55. Кононенко П. П. Українознавство: проблеми методології. *Зб. наук. праць НДІУ МОН України*. Том 1. К., 2003. С. 109–114.
56. Кононенко П. П., Токар Л. П., Маляренко Л. П. Українознавство в системі освіти: Довідник джерел з питань змісту, методології та методики викладання. К., 1996.
57. Кононенко П. П. Феномен української мови. Генеза. Проблема. Перспективи. К. : Наша наука і культура, 1999. 168 с.
58. Кресіна І. О. Українська ідея та національна свідомість: адекватність, мрія чи вигадка. *Схід*. 1997. № 5. С. 39–48.
59. Кримський А. Українська мова, звідкіля вона взялася і як розвивалася / Упоряд. С. Я. Єрмоленко, А. К. Мойсієнко. Історія української мови: хрестоматія. К. : Либідь, 1996. 228 с.
60. Крисаченко В. С. Людина і довкілля: у 2-х кн. К. : Заповіт, 1995. 431 с.
61. Крисаченко В. Образ України у світовій культурі: природні та духовні виміри: Навчальний посібник. 2-е вид., доповн. і випр. К. : Наукове товариство «Софія – Оранта»; Луцьк : Омега-Альфа, 2007. 430 с.
62. Крисаченко В. С. Україна: природа і люди. К. : Інтас, 2000. 492 с.
63. Липа Ю. Призначення України. Львів : Просвіта, 1992. 271 с.
64. Лук'яненко Л. Національна ідея і національна воля. К., 2006. 288 с.
65. Макарчук С. А. Український етнос. Виникнення та історичний розвиток: Навч. посібник. К. : НМК ВО, 1992. 146 с.
66. Маринич О. М., Шищенко П. Г. Фізична географія України: Підручник – 3-тє вид., стереотипне. К. : Т-во «Знання», КОО, 2006. 511 с.
67. Мельник Л. Г. Утвердження ідеї українського національного самовизначення (кінець XVIII–поч. XX ст.): Конспект лекцій. К. : НМК ВО, 1992. 84 с.
68. Мінченко Т. Виховання національної самосвідомості засобами українознавства (з досвіду роботи ЗНЗ №40 м. Чернівці). *Українознавство*. 2003. Число 4 (9). С. 160–161.
69. Мишанич О. Українознавство як світова наукова дисципліна. *Українознавство*. 2002. Число 1–2. С. 32–35.
70. Мова в системі українознавства: Дидактичний матеріал для слухачів курсів підвищення кваліфікації / Упор. А. Ю. Пономаренко, П. П. Кононенко та ін. К. : Міленіум, 2005. 142 с.
71. Навчально-виховні програми з українознавства / НДІ інститут [та ін.] українознавства. К. : Знання України, 2001. 330 с.
72. Національні процеси в Україні: Історія і сучасність. Документи і матеріали: у 2-х част. / за ред. В. Ф. Панібудьласки. К. : Вища школа, 1997. 704 с.
73. Недюха М. П. Українознавство як наука і навчальна дисципліна. *Зб. наук. праць НДІУ*. К., 2005. Т. VII. С. 13–19.
74. Нельга О. В. Теорія етносу: Курс лекцій: Навч. посібник. К. : Тандем, 1997. 368 с.
75. Огієнко І. Українська культура. К. : Довіра, 1992. 140 с.
76. Огієнко І. Історія українського друкарства / [Упоряд., авт. іст.-біограф. нарису та приміт. М. С. Тимошик]. К. : Либідь, 1994. 448 с.

77. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Історія української літературної мови / [Упоряд., авт. іст.-біогр. нарису та приміт. М. С. Тимошенко]. К. : Наша культура і наука, 2001. 440 с.
78. Онищенко І. Г. Етно- та націогенез в Україні (етнополітологічний аналіз). К. : Четверта хвиля, 1997. 239 с.
79. Панько Т. Мова в утвердженні України як самостійної держави. *Розбудова держави*. К., 1994. № 11. С. 35–41.
80. Пачовський В. Світова місія України. *Хроніка-2000*. 1993. № 5 (7). С. 184–197.
81. Печеранський І. П. До питання про методологію українознавчих досліджень. *Зб. наук. праць НДІУ*. К. : Фоліант, 2006. Т. XI. С. 61–67.
82. Печеранський І. Категорія «культури» в історико-філософському українознавстві. *Українознавство*. 2006. № 2. С. 110–113.
83. Печеранський І. Предмет та завдання історико-філософського українознавства (До питання про теорію науки). *Українознавство*. 2006. № 3. С. 82–89.
84. Півторак Г. Українці: Звідки ми і наша мова. К. : Наукова думка, 1993. 200 с.
85. Піскун В. Політичний вибір української еміграції (20-і роки ХХ ст.): Монографія. К. : МП «Леся», 2006. 672 с.
86. Плівачук К. В. Від народознавства до українознавства. *Зб. наук. праць НДІУ*. К., 2003. Т. I. С. 255–259.
87. Політологія. Кінець ХІХ – перша половина ХХ ст.: хрестоматія / За ред. О. І. Семківа. Львів : Світ, 1996. 800 с.
88. Радевич-Винницький Я. К. Про методологію українознавства і методологічний статус української мови // *Зб. наук. праць НДІУ*. К., 2005. Т. V. С. 34–42.
89. Римаренко С. Ю. Самовизначення особи, нації, держави. К. : Видавничий дім «Юридична книга», 1999. 543 с.
90. Римаренко Ю. І. Національний розвій України: проблеми і перспективи. К. : Юрінком, 1995. 272 с.
91. Сміт Ентоні Д. Націоналізм: Теорія, ідеологія, історія / Переклад з англійської. К. : «К.І.С.», 2004. 170 с.
92. Смолій В. Українська державна ідея ХVІІ–ХVІІІ століть: проблеми формування, еволюції, реалізації. К. : Альтернативи, 1997. 368 с.
93. Сніжко В. В. Психоекологічне довкілля України. К., 2004. 174 с.
94. Степико М. П. Буття етносу: витоки, сучасність, перспективи (філос.-методол. аналіз). К. : Знання, 1998. 290 с.
95. Таланчук О. Українознавство. Усна народна творчість. К. : Либідь, 1998. 248 с.
96. Теорія та історія світової і вітчизняної культури: Підручник для студ. негуманітарних фак. вузів / Н. Я Горбач, С. Д. Гелей, З. П. Російська та ін. Львів : Каменяр, 1992. 166 с.
97. Токар Л. Актуальні питання теорії та методології українознавства. *Українознавство*. 2002. Число 1–2. С. 36–43.
98. Токар Л. К. Зміст українознавства: системно-функціональний підхід до структурування знань. *Зб. наук. праць НДІУ*. К. : Міленіум, 2005. Т. IV. С. 24–32.
99. Токар Л. Мета та завдання українознавства. Національні інтереси. *Українознавство*. 2007. № 3. С. 89–91.

100. Токар Л. Об'єкт і предмет українознавства. *Українознавство*. 2001. Число 1. С. 25–34.
101. Токар Л. Українознавство в системі наукових і навчальних дисциплін. *Зб. наук. праць НДІУ*. Том 1. К., 2003. С. 135–146.
102. Токар Л. Зміст українознавства. Самопізнання. Україніка. Україністика. Українознавство. Науковий інструментарій українознавства. *Українознавство*. 2006. № 2. С. 85–92.
103. Токар Л. К. Українознавство в системі наукових і навчальних дисциплін. *Зб. наук. праць НДІУ*. К., 2003. Т. I. С. 135–146.
104. Україна і світ: етнічні, науково-інтелектуальні та освітні виміри. Збірник наукових праць / Упоряд. І. Грабовська, В. Піскун, В. Сергійчук. К. : Українська видавнича спілка, 2004. 352 с.
105. Українознавство: Навчальний посібник для студентів ВНЗ / За ред. М. І. Обушного. К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 627 с.
106. Українська етнологія: Навчальний посібник / За ред. В. К. Борисенко. К. : Либідь, 2007. 400 с.
107. Українська культура: Лекції за редакцією Дмитра Антоновича / Упор. С. В. Ульяновська. К. : Либідь, 1993. 592 с.
108. Українська художня культура: Навч. посібник / За ред. І.Ф. Ляшенка. К. : Либідь, 1996. 416 с.
109. Українське слово: Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст.: у 4-х кн. К., 1994–1995.
110. Храмова В. До проблеми української ментальності. Українська хата. К. : Фенікс, 1992. С. 3–35.
111. Червак Б. О. Український націоналізм: дослідження, інтерпретації, портрети. Дрогобич : Відродження, 1996. 26 с.
112. Шевченко В. Українознавство в структурі наук в Україні. *Українознавство*. 2005. Число 4. С. 210–220.
113. Янів В. Українська вдача і наш виховний ідеал. Мюнхен; Тернопіль, 1992. 29с.
114. Яроцький Л. В. Традиції і формування світогляду. Житомир : Полісся, 2003. 234 с.
115. Ярошинський О. Б. Сучасні дослідження української національної ідеї: проблеми, здобутки і перспективи // Українознавство – наука самопізнання українського народу: матеріали Х-ї щорічної Міжнародної науково-практичної конфер. 18-20 жовтня 2001 р. / заг. ред. П. П. Кононенко, наук. ред.-упорядн. О. Б. Ярошинський. К. : НДІУ, 2001. С. 36–38.
116. Яценко Б. Велесова книга – пам'ятка IX століття. *Хроніка –2000*. 1995. № 1. С. 34–58.

Інформаційні ресурси

Ковпик Світлана. Про посібник Сергія Єфремова «Українознавство». Режим доступу : <http://archive.ndiuvi.org.ua/fulltext.html?id=784>

Українознавство: Електронне наукове фахове видання. Режим доступу : <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe>. Періодичні та серійні видання

Українознавство: Науковий часопис. Режим доступу : http://journal.nndiuv.org.ua/?page_id=2&lang=uk або ukrajinoznnavstvo.org.ua

Половець В. М. Українознавство. Курс лекцій: навчальний посібник для студентів ВЗО. Режим доступу : [siver-litopis.cn.ua>rab/polovec/ukrainozn.pdf](http://siver-litopis.cn.ua/rab/polovec/ukrainozn.pdf)

Українознавство в системі національного виховання. Режим доступу : [osvita.ua>school/method/upbring/363/](http://osvita.ua/school/method/upbring/363/)

Методичний портал. Режим доступу : metodportal.net>**Українознавство**

Перелік наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук. Режим доступу : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pravo-diyalnosti/2018/10/08/perelik-naukovikh-fakhovikh-vidan-12.pdf>

Українознавство у структурі наук в Україні. Режим доступу : [refsua.com>referat-6614-1.html](http://refsua.com/referat-6614-1.html)

Українознавство – основа формування світогляду української молоді. Режим доступу : <http://oblosvita.com/navigaciya/21079-ukrayinoznnavstvo-osnova-formuvannya-svtoglyadu-ukrayinskoyi-molod.html>

Питання до заліку

1. Концепція українознавства. Історична ретроспекція та сучасний стан розробки.

2. Місце та значення українознавства в системі наук і навчальних дисциплін.

3. Українознавство в розвитку національної освіти та виховання.

4. Об'єктивна зумовленість виникнення українознавства як системи інтегративних знань про Україну та українство.

5. Об'єкт і предмет українознавства. Завдання та структура навчального курсу.

6. Взаємозв'язок українознавства з іншими навчальними дисциплінами.

7. Накопичення знань про Україну й українців. Джерельна база українознавства.

8. Загальна характеристика сучасного джерелознавства та інформаційних можливостей бібліотечних, архівних фондів України і фондів зарубіжжя.

9. Історіографія українознавства як визначальний чинник систематизації і осмислення знань та становлення науки українознавства. Проблеми сучасної українознавчої історіографії в розвитку українознавства.

10. Основні етапи розвитку українознавства – вітчизняного й зарубіжного. Специфічні особливості і принципи.

11. Наукові теорії, концепції етногенезу в українознавстві. Визначальні чинники формування етносу.

12. Український етнос: витоки та основні етапи розвитку.

13. Етногенез східних слов'ян. Початок слов'янського розселення та шляхи їх просування по території сучасної України.

14. Виокремлення українців зі слов'янського етномовного континууму. Етнодемографічна ситуація в VI-XIII ст.

15. Шлях розвитку українського етносу у Литовсько-Польську добу. Міграційні та інтеграційні процеси у XIV – першій половині XVII ст.
16. Збереження української етнічності у другій половині XVII-XIX ст.
17. Еволюція етносу в націю. Чинники, що формують нації.
18. Етнодемографічний розвиток української нації у XX – поч. XXI ст.
19. Український народ серед етнічних спільнот світу.
20. Етнічна специфіка України. Міжетнічні взаємини в Україні.
21. Проблеми та перспективи розвитку українського етносу в Україні і зарубіжних країнах.
22. Природно-кліматична та геокультурна характеристика України.
23. Природа України як визначальний чинник формування та розвитку українського етносу.
24. Природа як джерело духовного і фізичного здоров'я людини, життєдайна і енергетична сила.
25. Українська природа і світовідчуття українців. Відображення природної цілісності українського буття у віруваннях, обрядах та культурах.
26. Поетичне, образно-символічне осягнення природи українською людиною.
27. Проблеми єдності етногенезу та розвитку природи. Обумовленість меж розселення українського етносу межами екосистем.
28. Природність та штучність. Творення людиною другої природи та особливості її світоглядного впливу.
29. Взаємозумовленість екологічної, соціальної та духовної кризи. Проблеми відновлення та гармонізації етно-екологічної цілісності України.
30. Природоохоронне законодавство та екологічне право України.
31. Сучасна екологічна ситуація та головні екогеографічні проблеми в Україні.
32. Гіпотези про походження і розвиток української мови. Формування української етномовної території.
33. Походження письма. Виникнення писемності у східних слов'ян.
34. Граматики та лексикографічні праці української книжної мови та їх значення.
35. Факти з історії української мови.
36. Творці і світочі української словесної скарбниці другої половини XIX-XX ст. та їх доля (Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка, О. Довженко, В. Симоненко, В. Стус, Л. Костенко та інші).
37. Мова як міра духовності людини і суспільства. Естетична функція мови.
38. Доля мови – доля народу. Мова в державотворенні та національній ідентифікації. Державна мова – спосіб єднання української нації.
39. Становлення української літературної мови. Поняття про літературну мову та мовну норму.
40. Випробування української мови у різні історичні часи.
41. Теоретико-методологічні та практичні проблеми при висвітленні питання «Україна – культура». Функції культури.
42. Основні концепції та теорії культури.

43. Поняття «культура», «національна культура», «культурогенез» в українознавстві. Загальнолюдські культурні цінності, їх співвідношення з поняттям «національна культура».
44. Стародавні культури на теренах України та їх роль у культуурогенезі українців.
45. Язичництво. Пантеон язичницьких богів.
46. Київська Русь: християнство, пам'ятки архітектури, живопису, розвиток науки і освіти.
47. Культурний феномен козацтва. Запорозьке козацтво – сила і велич українського духу волелюбності.
48. Культура кінця XVII – початку XVIII ст.
49. Особливості розвитку української культури XIX-XX ст.
50. Культурно-освітнє будівництво доби Української Народної Республіки, ЗУНР.
51. Матеріальна і гуманітарно-духовна культура українців. Складники і чинники формування української національної культури.
52. Традиційні види господарської діяльності українців.
53. Традиційна та сучасна культура України.
54. Міра культури як міра людяності індивіда й народу. Проблеми культурної та національної ідентичності в умовах глобалізації.
55. Культурна політика в умовах незалежної України. Українська культура в контексті сучасних світових культур.
56. Українська філософія як органічна складова української духовної культури. Прояви професійної філософії в Україні.
57. Традиції духовної культури українців. Релігійні вірування.
58. Творчі особливості української художньо-мистецької традиції.
59. Українська правова культура у суспільному поступі.
60. Теоретико-методологічні проблеми осмислення української літератури в системі українознавства.
61. Українська словесна творчість: образи, ідеї, архетипи, символи. Розкриття значення словесності для повноти знань про Україну й українство.
62. Етапи становлення і розвитку українського письменства: прадавнє, давнє, нове й новітнє.
63. Билини київського циклу, літописні оповіді, легенди тощо.
64. Казки, міфи, твори календарно-обрядового кола, байки як джерела виявлення особливостей ментальності та архетипів українського народу.
65. Книга та книгодрукування в українській культурі.
66. Освіта, наука, просвітництво – форми та течії українського національного й культурного збагачення, пробудження, самопізнання та самореалізації.
67. Національна ідея. Нація. Націоналізм.
68. Політико-географічні аспекти формування в Україні національної ідеї та політичної нації.
69. Концепції і практика націєтворення. Модернізаційні завдання націєтворення.
70. Націоналістичний рух в Україні. Творці і провідники національної ідеї.
71. Типологізація української етнополітичної думки.

72. Державотворення на проукраїнських землях, Київська Русь, Галицько-Волинська держава.
73. Українська козацька держава. Гетьманщина.
74. Державне утворення напочатку ХХ ст.
75. Державність України в СРСР. Діяльність шестидесятників у пробудженні національної свідомості. Україна в період перебудови.
76. Дисидентський рух у процесі державотворення.
77. Державне самоутвердження України та державотворчі процеси в умовах незалежності.
78. Державна символіка України: походження, характеристика, значення.
79. Поняття національного характеру. Дослідження національного характеру та психічного складу нації.
80. Детермінанти, які зумовили формування окремих компонентів психічного складу українців.
81. Поняття ментального в українознавчих дослідженнях. Національне як вираз ментального.
82. Основні властивості українського менталітету. Межі застосування поняття ментального.
83. Історичні умови формування українського менталітету. Ментальність українців як чинник націєтворення.
84. Форми універсального вираження ментального: культура, релігія, освіта, наука, виховання. Українська ментальність у міжетнічних взаєминах.
85. Роль характеру в долі людини і нації. Проблема волі.
86. Географічне та геополітичне розташування України. Ключові геополітичні образи України.
87. Геополітичні доктрини та концепції українських вчених і політиків.
88. Україна як суб'єкт міжнародних відносин та геополітичних процесів: історико-культурний та теоретико-методологічний аспект.
89. Зовнішньополітичний курс незалежної України.
90. Ініціативи України на світовій арені. Дипломатичні місії. Участь України в ООН, ЮНЕСКО, у миротворчих акціях тощо.
91. Українська діаспора: шляхи збереження національної ідентичності українців за кордоном. Діяльність українознавчих центрів у діаспорі.
92. Геополітика та геостратегія – органічна складова частина українознавства.
93. Історична місія України і українства.

